

РЕКРЕАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ГОЛОВНА СКЛАДОВА РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

А. Bliznyuk,
Ph.D., Ph.D. student of the Interregional Academy of Personnel Management

RECREATIONAL INFRASTRUCTURE AS THE MAIN COMPLEX OF THE RECREATIONAL SPACE

Розкрито суть рекреаційної інфраструктури як головної складової рекреаційного простору. Досліджено розвиток елементів регіональної рекреаційної інфраструктури в Україні. Проведено комплексний ґрунтовний аналіз процесу формування рекреаційної інфраструктури та запропоновано шляхи її удосконалення.

У контексті наукового осмислення сформульовано визначення, що першоосновою рекреаційної індустрії є рекреаційна інфраструктура — сукупність галузей, засобів та видів діяльності, спеціалізованих підприємств, функціональне призначення яких виявляється у забезпеченні ефективного використання природно-рекреаційних ресурсів (об'єктів, комплексів, територій) для задоволення потреб рекреантів. Завдання рекреаційної інфраструктури полягає у здійсненні рекреаційного обслуговування, сприянні комплексному відтворенню здоров'я людини в процесі реалізації її особистих і суспільних рекреаційних потреб за допомогою надання різного роду рекреаційних послуг і духовних благ. Рекреаційна інфраструктура має складну внутрішню будову — розрізняють компоненти, ланки, об'єкти. Основою поділу рекреаційної інфраструктури на компоненти та ланки — спільне функціональне призначення складових у процесі суспільного відтворення, тобто спрямованість об'єктів та створення умов для задоволення певного кола рекреаційних потреб суспільства, населення.

Встановлено, що кожна із складових рекреаційної інфраструктури регіону потребує окремого, комплексного, системного підходу щодо вдосконалення та реформування. Разом з тим, існуюча система управління вітчизняною рекреаційною сферою в цілому в Україні і на регіональному рівні зокрема, не дозволяє вирішувати проблему рекреаційної галузі як цілісної системи. З метою формування цілісної системи функціонування індустрії рекреації виділено основні чинники щодо її інфраструктурного забезпечення.

The essence of the recreational infrastructure as the main component of the recreational space is revealed. The development of elements of regional recreational infrastructure in Ukraine is explored. A comprehensive ground-based analysis of the recreational infrastructure formation process has been carried out and ways of its improvement have been proposed. In the context of scientific comprehension, the definition of the recreational infrastructure as the basis of the recreational industry is formulated — a set of industries, means and activities, specialized enterprises whose functional purpose is to ensure the effective use of nature-recreational resources (objects, complexes, territories) to meet the needs of recreational people. The task of the recreational infrastructure is the implementation of recreational services, assistance in the integrated reproduction of human health in the process of realizing its personal and social recreational needs through the provision of various kinds of recreational services and spiritual goods. Recreational infrastructure has a complex internal structure — distinguishing components, links, objects. The basis of the division of recreational infrastructure into components and units is the joint functional assignment of components in the process of social reproduction, that is, the direction of objects and the creation of conditions for meeting a certain range of recreational needs of society and of the population.

Each of the components of the recreational infrastructure of the region needs a separate, integrated, systematic approach to improvement and reform. At the same time, the existing system of management of the national recreational sphere in general in Ukraine and at the regional level, in

particular, does not allow solving the problem of recreation as an integrated system. In order to form a holistic system of functioning of the recreation industry, the main factors regarding its infrastructure support are highlighted.

Ключові слова: рекреація, рекреаційна сфера, механізм, державне регулювання, інфраструктура, інфраструктура рекреаційної діяльності, рекреаційна інфраструктура, рекреаційно-виробнича інфраструктура, рекреаційно-побутова інфраструктура, функціонально-спеціалізована інфраструктура, культурно-історична інфраструктура.

Key words: recreation, recreation sphere, mechanism, state regulation, infrastructure, recreational infrastructure, recreation infrastructure, recreational and industrial infrastructure, recreational-household infrastructure, functional-specialized infrastructure, cultural and historical infrastructure.

ВСТУП

Актуальним питанням є комплексне, ґрунтовне дослідження сучасного стану розвитку рекреаційної інфраструктури в Україні, у межах окремих адміністративно-територіальних утвореннях, що може послужити важливим чинником формування конкурентоспроможного рекреаційного продукту місцевого і регіонального значення, дасть можливість істотно підвищити інвестиційну привабливість території, частково вирішити питання зайнятості населення та суттєво наповнити місцеві бюджети.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Розвиток одних елементів регіональної рекреаційної інфраструктури без пропорційного розвитку інших призводить до дисбалансу в її структурі і неповного задоволення потреб споживачів, знижує ефективність функціонування рекреаційних підприємств. Процес розвитку інфраструктури рекреаційних послуг об'єктивно вимагає системного підходу до управління, що породжує необхідність розробки системи стратегічного управління розвитком рекреаційної інфраструктури на основі науково обґрунтованої процедури його передбачення, регулювання, адаптації до динамічно мінливих пріоритетів споживачів рекреаційних послуг і зовнішніх умов навколишнього середовища.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні фахівцями ґрунтовно розглядаються теоретико-методологічні підходи щодо визначення дефініції інфраструктура. Сучасне розуміння інфраструктури сприймається, по-перше, як сукупність галузей, видів діяльності, спеціалізованих на конкретних діях систем у широкому розумінні, які безпосередньо забезпечують умови та процеси діяльності основної системи, маючи підпорядкований, допоміжний характер по відношенню до неї, по-друге, як матеріально-технічна база, необхідна для функціонування самої спеціалізованої (галузевої) системи [2].

Інфраструктура має складну внутрішню будову — в ній розрізняють види, частини, ланки, об'єкти. Основою поділу інфраструктури на види є спільне функціональне призначення складових у процесі суспільного відтворення, тобто спрямованість об'єктів на створення умов для задоволення певних виробничих або соціальних потреб. Відтак, здебільшого науковці виділяють два основні види інфраструктури життєдіяльності суспільства: соціальну, що використовується соціумом (населенням, людьми, для задоволення власних потреб споживачів),

виробничу — відповідно виробництвом. Але є інфраструктура, що задовольняє як потреби населення, так і виробничої сфери, тобто суспільства в цілому, тому її можна назвати універсальною. Крім того, у кожній галузі існує інфраструктура, притаманна лише цій галузі, застосовується тільки для здійснення конкретного виду діяльності, тобто має свою спеціалізацію, відповідно така інфраструктура — спеціалізована. Цю інфраструктуру ми виокремлюємо за галузевим принципом, хоча за своєю суттю окремі її складові можуть входити до складу або соціальної інфраструктури, або виробничої інфраструктури, або до їх об'єднаної групи — універсальної інфраструктури.

Сучасна інфраструктура рекреації є комплексом спеціалізованих підприємств і установ, окремих природоохоронних об'єктів, інженерних споруд і комунікацій, а також структурно-функціональних елементів, виробничо-технологічних систем і об'єктів соціального призначення, що формують екологічне безпечне природокористування і забезпечують охорону навколишнього природного середовища, відтворення, збереження та примноження природних ресурсів, підтримання життєвого середовища у сприятливому стані [1].

Інфраструктура рекреації — це система, що створює умови відтворення компонентів рекреаційного продукту та є сукупністю техніко-технологічних, організаційно-економічних та соціальних взаємозв'язків тих елементів виробничої та соціальної інфраструктури, що забезпечують функціонування рекреації як галузі економіки на рівні макро-, мезо- та мікроекономіки [3].

Отже, рекреаційну інфраструктуру ми будемо розглядати як систему, що включає такі елементи (підсистеми): заклади розміщення, заклади харчування, заклади дозвілля та побутового обслуговування, транспортна інфраструктура, зв'язок та інформаційне забезпечення, людський потенціал.

Очевидно, що у найзагальнішому вигляді рекреаційна інфраструктура поділяється на рекреаційно-виробничу (виступає фактором, який організовує рекреаційний простір), рекреаційно-побутову (спрямована на створення умов для відтворення здоров'я людини, задоволення її потреб у належних умовах життя під час відпочинку), функціонально-спеціалізовану (виконує відтворювальну функцію) та культурно-історичну (зорієнтована на відтворення духовних, інтелектуальних (через культурно-освітнє середовище) властивостей людини) складові. В контексті цього зауважимо, що рекреаційно-виробнича інфраструктура рекреаційної сфери створює та підтримує в належному матеріально-техніч-

ному стані як інші складові інфраструктури (соціально-побутової та функціонально-спеціалізованої), так і складові рекреаційного потенціалу — природно-рекреаційних ресурсів, об'єктів, комплексів, територій. Завдяки функціонуванню рекреаційно-виробничої інфраструктури здійснюється збереження, інноваційне оновлення та нарощування матеріально-технічної бази рекреаційного комплексу регіону, збільшується якісний потенціал рекреаційного простору, підвищується ефективність регенеративних, профілактичних, оздоровчих та лікувальних функцій відповідних підприємств рекреаційної інфраструктури [1].

Формування рекреаційної інфраструктури є процесом, котрий спрямований на вдосконалення існуючої інфраструктури з метою налагодження зв'язків між компонентами та вдосконалення їх функціонування. Зауважимо, що це стосується як внутрішнього стану об'єктів інфраструктури, так і розвитку відносин між ними. Розвиток рекреаційної інфраструктури повинен включати: збільшення обсягів надання рекреаційних послуг для населення; кількісне зростання та якісне вдосконалення системи надання рекреаційних послуг; створення нових технологій, засобів та об'єктів інфраструктури рекреаційної сфери; диференціація послуг направлена на поліпшення їх споживчих характеристик.

З метою формування цілісної системи функціонування індустрії рекреації необхідно виділити основні чинники щодо її інфраструктурного забезпечення: удосконалення системи управління компонентами інфраструктури рекреації; збалансований розвиток її компонентів; постійне їх удосконалення; створення сприятливого інвестиційного клімату та викорис-тання сучасних форм інвестування в об'єкти рекреаційної інфраструктури; збільшення виробничих потужностей та пропускних можливостей підприємств рекреаційної сфери; підвищення якості послуг та конкурентоспроможності підприємств, що пов'язані зі рекреаційною сферою; удосконалення кооперації та спеціалізації підприємств.

Таким чином, під комплексним розвитком та вдосконаленням рекреаційної інфраструктури розуміємо скоординовану діяльність державних, регіональних та приватних структур щодо реалізації управлінських і практичних завдань, які спрямовані на збільшення виробничих потужностей, постійний, збалансований та скоординований розвиток її компонентів, створення сприятливого інвестиційного клімату, підвищення якості послуг та конкурентоспроможності підприємств, подолання територіальних та відомчих бар'єрів, ефективне використання рекреаційних ресурсів [4].

Розвиток інфраструктури регіонального ринку рекреаційних послуг залежить від ряду факторів: загальноекономічного, галузевого, соціально-культурного, екологічного та ін. Саме вплив тих чи інших факторів зумовлює непропорційність та недостатній рівень розвитку регіональної туристичної інфраструктури. Основними групами інфраструктурних проблем в регіонах є проблеми котрі зумовлені: загальноекономічними факторами (низьким рівнем фінансування в створення нових та оновлення існуючих об'єктів рекреаційної інфраструктури; проблемою власності на окремі об'єкти інфраструктури; нестачею потужностей рекреаційної інфраструктури; значною територіальною диференціа-

цією в забезпеченості рекреаційної сфери об'єктами соціальної та виробничої інфраструктури); зумовлені галузевою специфікою (сезонність інфраструктури; орієнтація на конкретний цільовий сегмент; підвищені вимоги технологічної, екологічної, особистої безпеки); соціально-культурними факторами (порушенням історичного вигляду окремих рекреаційних об'єктів; збереженням культури і традицій); екологічними факторами (невідповідністю регіональної рекреаційної інфраструктури рівню пропускної здатності території; перевищення в окремих рекреаційних зонах рівня антропогенного навантаження).

Безперечно, стан наявної рекреаційної інфраструктури визначає конкурентні позиції окремого регіону в межах країни або на міжнародному рівні. Сьогодні вихід регіонів України на європейський ринок рекреаційних послуг стримується низьким рівнем розвитку інфраструктури рекреаційної сфери.

Проблеми розвитку рекреаційної сфери, зокрема рекреаційної інфраструктури на загальнонаціональному (загальнодержавному) рівні обумовлені: недосконалою нормативно-правовою базою забезпечення рекреаційної сфери; відсутністю чіткого визначення джерел фінансування розбудови рекреаційної інфраструктури; слабким рівнем інформаційного забезпечення; відсутністю системної державної підтримки цього напрямку; низьким рівнем застосування механізмів державно-приватного партнерства, механізмів державного стимулювання активізації інвестування у об'єкти рекреаційної сфери та інфраструктурне забезпечення цієї галузі. Системними проблемами розвитку рекреаційної інфраструктури на локальному (регіональному, місцевому) рівні є: низький рівень зацікавленості регіональної влади у використанні наявного на місцевому рівні рекреаційного потенціалу; суб'єктивна недооцінка рекреаційної сфери як пріоритетного напрямку структурної перебудови економіки регіону; відсутність жорсткого державного контролю за дотриманням екологічної безпеки та екологічних стандартів.

Розвиток інфраструктури рекреаційних послуг можна представити у вигляді системи взаємозв'язків між основними суб'єктами, що реалізують державну політику в галузі рекреації та напрямів розвитку інфраструктури ринку рекреаційних послуг у системі розвитку галузі рекреації в цілому. Попри те, що державна політика розвитку рекреаційної галузі спрямована на усунення найбільш проблемних місць у розвитку галузі як на національному, так і на регіональному рівнях, її безпосередній вплив на розвиток галузі є незначним через відсутність належного фінансування. За таких умов активну роль у розвитку інфраструктури ринку рекреаційних послуг у регіоні повинні відігравати місцеві органи управління (що впливає з основних цілей реформи по децентралізації), а також об'єднання (асоціації, агентства) з рекреаційного розвитку на місцевому та регіональному рівнях, суб'єкти, що здійснюють та/або забезпечують рекреаційну діяльність.

Безсумнівно, для стимулювання розвитку рекреаційної сфери економічної діяльності необхідно поєднати державні і регіональні дії щодо подолання системних проблем, які заважають їх розвитку, сприяти формуванню дієвої рекреаційної інфраструктури. У свою

чергу, реалізація означеного дозволить: активізувати підприємницьку діяльність, "розблокувати" економічну активність на місцевому (регіональному) рівні; зменшити рівень безробіття; стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу, підвищити самозайнятість населення; системно задіяти наявний в регіоні рекреаційних потенціал для реалізації прогресивних структурних зрушень на рівні регіональної економіки; стимулювати інвестиційну активність у регіоні (залучити внутрішні та зовнішні інвестиції); сприяти розвитку міжрегіонального співробітництва (як у сфері залучення інвестиційних ресурсів, так і стосовно розвитку спільних міжрегіональних рекреаційно-туристичних маршрутів, спільної промоції регіонального потенціалу на зовнішніх ринках; розв'язати еколого-економічні проблеми регіонів, сприяти становленню в регіонах "зеленої економіки" (у тому числі шляхом поступового збільшення використання альтернативної енергетики, запровадження систем енергозаощадження та ефективного енергоспоживання). Необхідним напрямом розвитку ринкової інфраструктури рекреаційної галузі є створення сучасних інформаційно-маркетингових служб у даній сфері, основним завданням яких є створення банку маркетингових досліджень попиту на різні види рекреаційних послуг, прогнозування попиту на ці послуги, випуск інформаційних матеріалів про рекреаційний потенціал даного регіону, а також внесення пропозицій до регіональних органів управління щодо збалансування попиту і пропозиції на рекреаційні послуги у даному регіоні.

Потребують особливої уваги питання, які посприяють формуванню позитивного іміджу рекреаційного регіону, а саме: інфраструктурне забезпечення модернізації рекреаційної індустрії, що сприятиме підвищенню якості рекреаційних послуг, зниженню соціальної напруги, збільшенню надходжень до місцевого бюджету тощо; запровадження регіонального підходу до інвестування розвитку рекреаційної інфраструктури, який передбачає різні механізми інвестування в залежності від обсягів залучених фінансових ресурсів та інвестиційного попиту; визначення чітких правил ведення інвестиційного бізнесу у рекреаційній сфері регіону; переорієнтація у процесі розвитку підприємств рекреаційної інфраструктури на маркетинг, вивчення конкурентів, оцінка ризиків та розробка стратегії розвитку підприємств залежно від змін зовнішнього оточення.

З метою залучення коштів іноземних і вітчизняних інвесторів для розвитку матеріально-технічної бази рекреаційної інфраструктури, задоволення потреб галузі у висококваліфікованих кадрах, нарощення обсягів надання рекреаційних послуг, ефективної рекламно-інформаційної діяльності варто розробляти Програми розвитку рекреаційної сфери в регіонах.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у контексті наукового осмислення можна сформулювати таке визначення, що першоосною рекреаційної індустрії є рекреаційна інфраструктура — сукупність галузей, засобів та видів діяльності, спеціалізованих підприємств функціональне призначення яких виявляється у забезпеченні ефективного використання природно-рекреаційних ресурсів (об'єктів, комплексів, територій) для задоволення потреб рекреантів. Завдання рекреаційної інфраструктури полягає у здійсненні рек-

реаційного обслуговування, сприянні комплексному відтворенню здоров'я людини в процесі реалізації її особистих і суспільних рекреаційних потреб за допомогою надання різного роду рекреаційних послуг і духовних благ. Рекреаційна інфраструктура має складну внутрішню будову, розрізняють компоненти, ланки, об'єкти. Основою поділу рекреаційної інфраструктури на компоненти та ланки є спільне функціональне призначення складових у процесі суспільного відтворення, тобто спрямованість об'єктів та створення умов для задоволення певного кола рекреаційних потреб суспільства, населення.

Кожна із складових рекреаційної інфраструктури регіону потребує окремого, комплексного, системного підходу щодо вдосконалення та реформування. Разом з тим, існуюча система управління вітчизняною рекреаційною сферою в цілому в Україні і на регіональному рівні зокрема, не дозволяє вирішувати проблему рекреаційної галузі як цілісної системи.

Література:

1. Горіна Г. Культурно-розважальна складова інфраструктури туризму України / Г. Горіна // Реформування економічної системи країни в контексті міжнародного співробітництва: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 22—23 липня 2016 р.) / ГО "Дентр економічних досліджень та розвитку". — Одеса: ЦЕДР, 2016. — С. 37—38.
2. Горіна Г. Туристична ринкова інфраструктура як чинник стійкого розвитку економіки держави / Г. Горіна // Актуальні проблеми сучасного економіко-гуманітарного дискурсу в Україні: 36. матер. міжвузівського наук.-теор. семінару, 15 трав. 2015 р. — Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2015. — С. 98—100.
3. Котенко Т. Комплексний розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури України в умовах глобалізації ринку послуг / Т. Котенко // Продуктивні сили і регіональна економіка: зб. наук. пр.: у 2 ч. — К.: РВПС України НАН України, 2009. — Ч. 2. — С. 73—79.
4. Шульгіна Л. Формування інфраструктури інформаційної підтримки прийняття рішень підприємства туристичної галузі / Л. Шульгіна // Маркетинг та логістика в системі менеджменту: VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 9-10 лист. 2016 р. — Львів: Нац. ун-т "Львівська політехніка", 2016. — С. 407—409.

References:

1. Gorina, G. (2016), "Cultural and entertainment component of the tourism infrastructure of Ukraine", HO "Dentr ekonomichnykh doslidzhen' ta rozvytku", pp. 37—38.
2. Gorina, G. (2015), "Tourism Market Infrastructure as a Factor for Sustainable Development of the Economy of the Country", Aktual'ni problemy suchasnoho ekonomiko-humanitarnoho dyskursu v Ukraini, pp. 98—100.
3. Kotenko, T. (2009), "Complex development of tourist-recreational infrastructure of Ukraine in the conditions of globalization of the market of services", Produktivni syly i rehional'na ekonomika, vol. № 2, pp. 73—79.
4. Shulgina, L. (2016), "Formation of information support infrastructure for decision-making in the tourism industry", Marketynh ta lohystyka v systemi menedzhmentu, pp. 407—409.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2019 р.